

Wieczór autorski i promocja książki Agnieszki Gątarczyk pt. *Seweryn Książę Czetwertyński. Biografia*, Radzyń Podlaski 3 kwietnia 2007

3 kwietnia 2007 r. w radzyńskim Oddziale zamiejscowym Archiwum Państwowego w Lublinie odbyło się trzecie już spotkanie w ramach cyklu imprez kulturalnych objętych wspólnym tytułem *Wieczór Autorski w Archiwum Państwowym*. Pomyślnie założyciele tej idei założyli, że kolejne spotkania w Archiwum będą popularyzacją „prac badawczych, które wnoszą nowe informacje o przeszłości lokalnej”¹. Tak też się stało. Od czasu pierwszego spotkania, którego bohaterem był Mariusz Bechta promujący swą książkę pt. *Narodowo Radykalni. Obrona tradycji i ofensywa narodowa na Podlasiu w latach 1918-1939*², impreza nabrała rozmachu. Duża popularność spotkań autorskich w Archiwum skłoniła organizatorów do bardziej profesjonalnego podejścia do *Wieczorów Autorskich*... . Rozpowszechniona na szerszą skalę idea przyciągnęła tym razem kilkudziesięciu zainteresowanych. Powodem tego zamieszania była osoba Agnieszki Gątarczyk, która w ramach cyklu promowała swoją książkę pt. *Seweryn Książę Czetwertyński. Biografia*³.

Pierwsza biografia Seweryna księcia Czetwertyńskiego jest obszernym fragmentem rozprawy doktorskiej autorki, *Seweryn Czetwertyński (1873-1945) – właściciel dóbr ziemskich Suchowola w powiecie radzyńskim i działacz obozu narodowego* i obejmuje okres od 1873-1945 r. Ta ogromna rozbieżność czasowa spowodowana jest bogatymi informacjami na temat antenatów bohatera biografii. Sam Seweryn Czetwertyński urodził się 18 kwietnia 1873 r. w Warszawie. W rok po skończeniu studiów na wydziale ekonomicznym Politechniki w Rydze 11 lipca 1898 r. poślubił Zofię hr. Przeździecką i zamieszkał w Suchowoli, którą otrzymał od ojca w darze ślubnym. Tu Czetwertyńscy utworzyli główną siedzibę rodu⁴.

Działalność społeczną Seweryna zauważamy już na początku XX w., a spowodowała ją rusyfikacyjna polityka caratu. W tym czasie książę zwrócił szczególną uwagę na obóz narodowy. Został także członkiem Komisji Hodowlanej w Towarzystwie Rolniczym Guberni Siedleckiej, prezesem Towarzystwa Siedleckiego, prezesem założonego przez siebie Towarzystwa Rolniczego w Radzyniu, a także członkiem Komitetu Muzeum Przemysłu i Rolnictwa oraz skarbnikiem Kasy Pożyczkowo-

¹ D. Magier, *Wieczory w Archiwum*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, t. 3, 2005, s. 268.

² M. Bechta, *Narodowo Radykalni. Obrona tradycji i ofensywa narodowa na Podlasiu w latach 1918-1939*, Biała Podlaska 2004.

³ A. Gątarczyk, *Seweryn Książę Czetwertyński. Biografia*, Radzyń Podlaski 2007.

⁴ Tamże, s. 19-21.

Oszczędnościowej Rolników i Ogrodników w Warszawie. Angażował się także w działalność charytatywną w Towarzystwie Dobroczynności w Warszawie⁵.

Początki działalności politycznej to przełomowy dla niego rok 1905, kiedy to został członkiem Ligi Narodowej, a w roku następnym posłem do pierwszej Dumy Państwowej. Jednak swe poglądy narodowe mógł w pełni zrealizować dopiero w okresie pierwszej wojny światowej. Już w listopadzie 1914 r. wszedł do Komitetu Narodowego Polskiego, a także został prezesem Wydziału Wykonawczego Centralnego Komitetu Obywatelskiego. W ramach działalności w Komitecie, po masowych wysiedleniach Polaków przez wycofującą się armię rosyjską w 1915 r., Seweryn Czetwertyński został wydelegowany do tworzenia nowych struktur CKO w Petersburgu. Za tę działalność polityczną miał być po rewolucji październikowej aresztowany przez bolszewików i osadzony w więzieniu w Homlu. Po uwolnieniu, ewakuował się wraz z rodziną do Finlandii i dopiero po dłuższym czasie zdołał wrócić do Polski⁶.

W okresie międzywojennym książę wycofał się z aktywności w strukturach społecznych i poświęcił się działalności parlamentarnej w kolejnych trzech kadencjach Sejmu, po czym zajął się organizacją struktur Stronnictwa Narodowego na terenie ziemi radzyńskiej⁷. Działalność polityczna zakończyła się wraz z wybuchem II wojny światowej.

Czetwertyński przez pierwsze dwa lata wspomagał ruch oporu, za co w 1941 r. został aresztowany i przewieziony na komendę gestapo w Radzyniu, a następnie do lubelskiego Zamku. Stamtąd 7 kwietnia tego roku przybył do Oświęcimia. Dzięki staraniom rodziny, schorowanego Seweryna udało się odesłać z powrotem do więzienia w Lublinie. W kwietniu 1944 r. Czetwertyński znalazł się w obozie koncentracyjnym w Buchenwaldzie. Po wyzwoleniu obozu przez wojska amerykańskie, trafił do Paryża a następnie ze względów zdrowotnych do Wielkiej Brytanii. Po operacji w polskim szpitalu w Edynburgu zmarł 19 czerwca 1945 r.⁸

Seweryn książę Czetwertyński był postacią niezwykle barwną. Jego pro patriotyczna postawa stanowi wzorzec do naśladowania. Książka Agnieszki Gątarczyk w sposób wręcz perfekcyjny przedstawia osobę tego wielkiego działacza społecznego, parlamentarzysty i szambelana papieskiego na tle ówczesnych wydarzeń politycznych, gospodarczych oraz regionalnych. Audytorium zgromadzone w gościnnych murach Archiwum dzięki osobie Agnieszki Gątarczyk mogło zagłębić się w lokalną przeszłość, która w osobie Seweryna Czetwertyńskiego znalazła postać na miarę światową.

Paweł Żochowski

⁵ Tamże, s. 28-31.

⁶ Tamże, s. 58-65.

⁷ Tamże, s. 93.

⁸ Tamże, s. 122-123.

3 IV 2007 r. miało miejsce trzecie już spotkanie w ramach Wieczorów Autorskich w Archiwum Państwowym.

Dr Agnieszka Gątarczyk przedstawia postać Seweryna księcia Czetwertyńskiego.

Nastrojowe wnętrza pałacu Potockich sprzyjały zgłębianiu życiorysu miejscowego arystokraty.

Postać księcia Czetwertyńskiego do dzisiaj budzi dużą ciekawość.